

СПОЖИВЧА КООПЕРАЦІЯ У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ГОСПОДАРСЬКИХ ВІДНОСИН ПІДПРИЄМСТВ АПК

У статті подається характеристика сучасного стану господарської діяльності системи споживчої кооперації та перспектив щодо розвитку господарських відносин з суб'єктами агропромислового комплексу. Запропоновано шляхи зміцнення взаємовідносин підприємств усіх сфер АПК з багатофункціональною системою споживчої кооперації у напрямі формування власних товарних ресурсів національного агропродовольчого ринку, розвитку його інфраструктури.

Ключові слова: агропродовольчий ринок, агропромисловий комплекс, заготівлі сільськогосподарської продукції, інтеграція, інфраструктура, споживча кооперація.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Реалізація концепції формування ефективних організаційно-економічних відносин підприємств АПК України потребує вирішення проблем створення та розвитку його інфраструктурного забезпечення.

У зазначених процесах важливу роль відіграє споживча кооперація як активний учасник перетворення всіх сфер життя сучасного суспільства, що й визначає проблему дослідження, яка, у свою чергу, має щільний зв'язок з важливими як науковими, так і практичними завданнями. У системі споживчої кооперації нині активно відбуваються процеси реформування власності, розмежування та персоніфікації кооперативного майна. Метою, пов'язаною з цим комплексом економічних, правових та соціальних заходів, є чітке визначення власників та документальне закріплення кооперативного майна за юридичними й фізичними особами системи. Такі процеси схвально сприймаються й підтримуються широким загалом пайовиків, які беруть активну участь у відновленні пайового фонду як основи діяльності споживчої кооперації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Ми спираємося у своїй науковій розвідці на праці В.С. Марцина, П.Т. Саблука, М.І. Туган-Барановського, О.В. Чаянова та ін. У працях зазначених економістів-дослідників розглядаються різні аспекти щодо ролі споживчої кооперації в суспільстві, формування механізмів її функціонування, взаємозв'язку з іншими галузями та сферами національної економіки.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Разом із тим невирішеними залишаються проблеми інтеграції суб'єктів господарювання системи споживчої кооперації з іншими операторами ринку, а саме із суб'єктами агропромислового комплексу, цим питанням і присвячується ця стаття.

Формулювання цілей статті. У нашій науковій розвідці ми спробуємо надати характеристику сучасного стану господарської діяльності системи споживчої кооперації, її техніко-технологічної бази, виробничих можливостей та перспектив щодо розвитку господарських відносин із суб'єктами агропромислового комплексу стосовно заготівель сільсько-

господарської продукції та сировини, її переробки; створення гуртових ланок на шляху доведення продуктів харчування до кінцевого споживача, формування власних товарних ресурсів національного агропродовольчого ринку, розвитку його інфраструктури.

Виклад основного матеріалу. Історично система споживчої кооперації складалася як велика суспільно-господарська система, зорієнтована на задоволення попиту в товарах та послугах переважно сільського населення. Виконуючи таку функцію, споживча кооперація сприяла подальшому розвитку соціальної сфери сільських поселень.

Спробуємо дослідити сучасний стан господарської діяльності системи споживчої кооперації, її техніко-технологічної бази, виробничих можливостей та перспектив щодо залучення в обіг ресурсів сільськогосподарської продукції, сировини та готових до споживання продуктів харчування, що значною мірою перетинається з результатами функціонування підприємств усіх сфер АПК. Система споживчої кооперації має власні потужності для здійснення переробки, зберігання, транспортування та реалізації продуктів харчування, отже, вагомою є її роль у формуванні товарних ресурсів національного агропродовольчого ринку та розвитку його інфраструктури.

Головною сферою діяльності системи споживчої кооперації традиційно були торгівля, заготівля та переробка продукції.

Споживча кооперація як система має власну інфраструктуру та відповідну техніко-технологічну базу, що являє собою комплекс взаємопов'язаних підгалузей діяльності.

Складність інфраструктурної побудови господарської діяльності споживчої кооперації зумовлена двома аспектами, а саме:

1) розвиток та вдосконалення головної галузі – торгівлі – потребує нарощування потужностей, що її обслуговують;

2) оскільки споживча кооперація виконує свою торговельну діяльність переважно у сільських поселеннях та невеликих містах, на неї покладається виконання інших економічних завдань, споріднених з характером її діяльності, що сприяє забезпеченню функціонування головної галузі – торгівлі.

Уся інша діяльність споживчої кооперації, її інфраструктура підпорядковані та орієнтовані на розвиток торговельної сфери. За характером діяльності підприємства системи є тотожними підприємствам різних сфер агропромислового комплексу України, що об'єктивно зумовлює необхідність розвитку організаційно-економічних взаємовідносин між ними.

Здійснення господарської діяльності кооперативних підприємств базується на функціях власника, який реалізує права володіння, використання та розпорядження засобами виробництва й виробленою продукцією, що потребує від фахівців спеціальних знань з організації та технології різних галузей виробництва й обслуговування, фінансів, бухгалтерського обліку, економічного аналізу тощо.

Подальший розвиток та зміцнення взаємовідносин підприємств усіх сфер агропромислового комплексу з багатофункціональною системою споживчої кооперації забезпечує:

– сприяння розвитку виробництва сільськогосподарської продукції та сировини населенням на власних присадибних ділянках, зорієтова-

ного на розведення й відгодівлю тварин, кліткове хутрове звірівництво (розведення кролів, нутрій тощо);

– активізацію та збільшення обсягів заготівель сільськогосподарської продукції та сировини від сільськогосподарських формувань незалежно від форми власності та організаційної побудови;

– розвиток харчової промисловості, що базується на сільськогосподарській сировині, закупленій споживчою кооперацією. Це потребує подальшого розвитку техніко-технологічної бази, зокрема, плодоовоче-консервних підприємств, цехів та пунктів малої потужності; сокових, сушильних та консервних цехів, пунктів найпростішої переробки овочів; пунктів заготівель та найпростішої переробки дикорослих плодів, ягід, грибів; первинної переробки тварин (тваринозабійні пункти); виробництва ковбасних виробів та копченостей; розведення, вилову та переробки риби; торгівлі сільськогосподарськими продуктами; власних спеціалізованих та універсальних сховищ для зберігання продукції, розвитку гуртової торгівлі тощо.

У Законі України «Про споживчу кооперацію» [1, с. 211–218] зазначається, що з метою виконання основних завдань споживчої кооперації – гарантованого забезпечення товарами, послугами та роботами своїх членів-пайовиків, а також обслуговування населення в сільській та міській місцевостях – можуть створюватися промислові, будівельні, транспортні та інші види виробничих і обслуговуючих кооперативів, функціонувати підприємства з організацією виробництва й праці на основі принципів, зумовлених Господарським кодексом України [2, с. 14–19].

Сучасні можливості споживчої кооперації значно обмежуються складною соціально-економічною та політичною ситуацією в державі, недосконалістю фінансово-кредитної та податкової систем тощо, що зумовило тенденцію до погіршення стану господарської діяльності підприємств системи.

З метою оптимізації стану господарювання в системі триває реструктуризація та вживаються інші заходи, спрямовані на забезпечення ефективності діяльності.

Не дозволяє ефективно вирішувати проблеми насичення агропродовольчого ринку і низький рівень техніко-технологічної забезпеченості суб'єктів господарювання системи.

Удосконалення техніко-технологічної бази підприємств заготівельно-переробного комплексу споживчої кооперації можливе лише за впровадження у практику діяльності новацій науково-технічного прогресу, узгоджених із загальними його напрямками, в першу чергу – в агропродовольчій сфері, а також із специфічними особливостями й конкретними завданнями системи на сучасному етапі.

Споживча кооперація закуповує широкий та різноманітний асортимент сільськогосподарської продукції в усіх категоріях господарств. Подальша концентрація зусиль галузей заготівельно-переробного комплексу споживчої кооперації має бути спрямованою на розвиток спільної діяльності з підприємствами агропромислового комплексу щодо закупівель продукції переважно індивідуальних виробників (господарств населення), фермерських господарств.

Потребують постійної уваги та подальшого розвитку відносини стосовно використання основних фондів споживчої кооперації шляхом інтеграції з підприємствами відповідних сфер АПК; форми та методи підвищення ефективності використання основних фондів; створення спільних підприємств із суб'єктами агропромислового комплексу та виробниками сільськогосподарської продукції і сировини.

Через скорочення мережі магазинів, особливо в сільській місцевості, здавання їх в оренду новим організаційним формуванням, окремі споживспілки поступово втрачають ринки збуту продовольчих товарів. Ситуація, що склалася на сільському споживчому ринку, потребує оптимізації торгової мережі в кожному населеному пункті, відновлення, де це економічно доцільно, роботи магазинів, що не працюють. Подекуди слід повернутися до відкриття в глибинних селах лавок на дому, активізувати виїзди автомагазинів, організувати продаж технічно складних товарів за попередніми замовленнями з доставкою додому, а також непродовольчих товарів на комісійних засадах.

Система сьогодні має резерви підвищення ефективності використання діючої та законсервованої мережі магазинів. На вільних площах слід відкривати перукарні, пункти пошиття одягу, ремонту взуття, обслуговування побутової техніки, її прокату тощо.

Значна кількість ринків, розташованих у населених пунктах, підпорядкована системі споживчої кооперації, що потребує посилення уваги до цієї ланки, вдосконалення її діяльності, модернізації обладнання з метою створення максимуму зручностей продавцям і покупцям. Важливим аспектом нам видається організація реалізації продукції підприємств АПК на ринках, що знаходяться у підпорядкуванні системи споживчої кооперації.

Оптимізація відносин суб'єктів АПК та системи споживчої кооперації щодо ресурсного забезпечення національного агропродовольчого ринку потребує посилення гуртової ланки, яка мала значний розвиток саме в кооперативному секторі. Зауважимо, що облспоживспілки мають власну досить розвинену та розгалужену гуртову ланку, але переважна більшість кооперативних суб'єктів господарювання купують товари у посередників, сплачуючи їм при цьому до 40% вартості товарів за їхні послуги.

Вважаємо, що саме підприємства агропромислового комплексу можуть наповнити товарними запасами власного виробництва місткості гуртової ланки споживчої кооперації, що забезпечить економічні вигоди всіх учасників та сприятиме розвитку взаємовідносин між ними. На нашу думку, потребує перегляду система посередників на шляху просування сільськогосподарської продукції та продовольства, що склалася між заготівельно-переробними підприємствами Укоопспілки та суб'єктами господарювання усіх сфер АПК в аспекті посилення прямих зв'язків щодо надходження від системи споживчої кооперації хутра, шкіряної та вторинної сировини [3, с. 143–52].

Ефективне функціонування механізмів взаємозв'язків підприємств агропродовольчого комплексу та системи споживчої кооперації потребує вдосконалення форм і методів організації заготівель сільськогосподарської продукції та сировини у виробників. Традиційні форми закупівель аграрної продукції нині вже не задовольняють потреби ринку. Демо-

нополізація сфери товарного обігу і розвиток конкуренції на агропродовольчому ринку є найважливішим фактором, що зумовлює необхідність удосконалення форм і методів організації закупівель продукції у виробників підприємствами заготівельно-переробного комплексу системи споживчої кооперації, що теж сприяє розвитку господарських відносин системи із суб'єктами АПК. У цьому аспекті потребує вирішення проблема збільшення обсягів закупівель продукції заготівельними організаціями в місцях її безпосереднього виробництва.

Ефективність таких форм і методів організації заготівель аграрної продукції та сировини безпосередньо у товаровиробників визначається низкою факторів:

– соціально-економічними – вид сільськогосподарської продукції чи особливі його властивості; джерела надходження; обсяги заготівель; періоди та частота надходження продукції; призначення продукції (торгівля в сезон заготівель чи міжсезонний період, переробка, насіннєвий матеріал, тривале зберігання тощо, місце споживання продукції);

– організаційно-технологічними – система посередників-заготівельників у певному регіоні; стан техніко-технологічної бази заготівель, зберігання, переробки та торгівлі аграрною продукцією; забезпеченість транспортними засобами, насамперед спеціалізованим транспортом; забезпеченість трудовими ресурсами, тарою тощо.

Метою дослідження зазначених економічних процесів має стати обґрунтування організаційно-економічних засад підвищення ефективності взаємовідносин підприємств АПК та системи споживчої кооперації, функціонування ринку продовольства, вдосконалення його інфраструктурного забезпечення.

Ми вважаємо економічно доцільним у механізмах інтеграційних процесів системи споживчої кооперації та суб'єктів усіх сфер АПК ширше запроваджувати інфраструктурні елементи сервісного обслуговування виробників у галузі агротехніки, зооветеринарії тощо.

Забезпечення національного продовольчого ринку власними товарними ресурсами потребує розвитку як кооперативної промисловості, так і переробних підприємств АПК.

Сучасні економічні умови потребують організації моніторингу за розвитком інфраструктури агропродовольчого ринку, де рівноправними партнерами є як підприємства споживчої кооперації, так і суб'єкти агропромислового комплексу.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Таким чином, забезпечення ефективності функціонування національного агропродовольчого ринку об'єктивно потребує інтеграції зусиль системи споживчої кооперації із суб'єктами агропромислового комплексу, що дозволить більш повно забезпечувати споживчий ринок власними товарними ресурсами, сприятиме розвитку його інфраструктури. Перспективи подальших досліджень мають охоплювати проблеми зміни структурної побудови системи споживчої кооперації, інноваційного розвитку суб'єктів агропромислового комплексу.

Список використаної літератури

1. Про споживчу кооперацію: Закон України № 2265 – XII від 10 квітня 1992 р. // [www: zakon.rada.gov.ua](http://www.zakon.rada.gov.ua)

2. Господарський кодекс України: № 436 – IV від 16 січня 2003 р. // www.zakon.rada.gov.ua

3. Сільське господарство України – від минулого до сьогодні / кол. авторів за заг. редак. М.В. Зубця // Аграрна політика і макроекономічні відносини в аграрному секторі економіки. – К.: Аграрна наука, 2005. – Т. III. – С. 143–252.

В статті представлена характеристика сучасного стану господарської діяльності системи споживачів кооперативів і перспектив розвитку економічних відносин з суб'єктами агропромислового комплексу. Предложено шляхи зміцнення взаємовідносин підприємств усіх сфер АПК з багатифункціональною системою споживачів кооперативів в напрямку формування власних товарних ресурсів національного агропродовольчого ринку, розвитку його інфраструктури.

Ключові слова: агропродовольчий ринок, агропромисловий комплекс, заготівки сільськогосподарської продукції, інтеграція, інфраструктура, споживачів кооперативів.

In the article is given the characteristic of modern state of consumer's co-operation economic activity and perspectives as to development of economic relations with the subjects of agro-industrial complex. It is offered the ways of strengthening relationships between enterprises of all agro-industrial complex spheres with multifunctional system of consumer's co-operation in the direction of own commodity resources of national agri-food market, development of its infrastructure.

Key words: agri-food market, agro-industrial complex, agricultural production provision, integration, infrastructure, consumer's co-operation.

Надійшло 17.02.2011.

УДК 621.01:336.11

О.М. Вакульчик

ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ МАШИНОБУДІВНОГО ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ ПРОЕКЦІЇ МНОЖИНИ МОТИВІВ І ЦІЛЕЙ

У статті розглянуто й проаналізовано складові системи фінансового управління, характерні для машинобудівних підприємств, зроблено акцент на необхідності впровадження мотиваційного механізму підвищення ефективності фінансового управління.

Ключові слова: фінансове управління, система управління, мотиваційний механізм, механізм управління.

Актуальність проблеми. В Україні останніми роками відбуваються активний розвиток і перебудова механізмів управління підприємством, що пов'язане з пошуком найбільш ефективних і прогресивних способів досягнення стабільності їх розвитку. Необхідність такого пошуку пов'язана з трансформаційними процесами в економіці, нестабільністю політичної та економічної ситуації в країні. Однак останні події, пов'язані з розгор-